

УДК 332.3:332.2

А. М. Третяк,

д. е. н., професор, член-кореспондент НААН,
Білоцерківський національний аграрний університет
ORCID ID: 0000-0002-1154-4797

В. М. Третяк,

д. е. н., професор, Сумський національний аграрний університет
ORCID ID: 0000-0001-6779-1941

Н. О. Капінос,

к. е. н., Сумський національний аграрний університет
ORCID ID: 0000-0002-4980-3002

І. П. Гетманьчик,

к. е. н., Боярський фаховий коледж Національного університету
біоресурсів і природокористування України
ORCID ID: 0000-0003-2321-2420

Р. А. Третяк,

к. е. н., Національний авіаційний університет
ORCID ID: 0000-0002-4980-3002

DOI: 10.32702/2306-6792.2022.11—12.3

ЗЕМЛЕВПОРЯДКУВАННЯ ТА ОЦІНКА НАНЕСЕНОЇ ШКОДИ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЮ НА ТЕРИТОРІЯХ, ЩО ЗАЗНАЛИ ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ В УКРАЇНІ

A. Tretiak,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Chief Researcher, Bila Tserkva National Agrarian University

V. Tretiak,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Sumy National Agrarian University

N. Kapinos,

PhD in Economics, Sumy National Agrarian University

I. Hetmanchuk,

PhD in Economics, Boyar Vocational College of the National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

R. Tretiak,

PhD in Economics, National Aviation University

LAND PLANNING AND ASSESSMENT OF DAMAGE TO LAND USE IN TERRITORIES AFFECTED BY MILITARY ACTION IN UKRAINE

З'ясовано, що існуюче законодавчо-нормативне та методичне забезпечення землевпорядкування та оцінки нанесеної шкоди землекористуванню на територіях, що зазнали військових дій в Україні, не відображає зміст необхідних землевпорядних та відновлювальних робіт із відновлення земельних та інших природних ресурсів. Обґрунтовано, що для розрахунків шкоди, завданої земельним ресурсам територіальних громад та землекористуванню природно-заповідному фонду і іншого природоохоронного призначення, що знищені або порушені бойовими діями та терористичними актами військовою агресією російської федерації можна використовувати нормативи затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 1997 р. N 1279, Методику оцінки збитків від наслідків надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру постановою Кабінету Міністрів України від 15 лютого 2002 р. N 175, Методику розрахунку розмірів відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок порушення законодавства про охорону та раціональне використання водних ресурсів. Крім того, необхідно терміново розробити і затвердити цілу низку нормативно-методичних документів що здійснення оцінки завданої шкоди. Приведено склад та зміст проектів

комплексних планів територіально-просторового відновлення та розвитку землекористування на територіях, що зазнали прямої шкоди внаслідок надзвичайних ситуацій, бойових дій та терористичних актів. Для реалізації запропонованих пропозицій щодо здійснення землеустрою необхідно здійснити законодавчі зміни і доповнення до земельного кодексу України та законів України "Про землеустрій", "Про охорону земель" та інших, методично-нормативне і інституційне забезпечення вказаного комплексу землепорядних заходів,

It was found out that the existing legislative and methodological support for land management and assessment of damage to land use in areas affected by hostilities in Ukraine do not reflect the content of the necessary land management and restoration work to restore land and other natural resources. It is substantiated that the norms approved by the Cabinet of Ministers of Ukraine of November 17, 1997 can be used to calculate the damage caused to land resources of territorial communities and land use of nature reserves and other nature protection, destroyed or violated by hostilities and terrorist acts by military aggression of the Russian Federation. The norms are: N 1279, Methodology for assessing losses from the consequences of emergencies of man-made and natural nature by the Cabinet of Ministers of Ukraine dated February 15, 2002; N 175, Methodology for calculating compensation for damages caused to the state due to violations of legislation on protection and rational use of water resources. In addition, it is urgent to develop and approve a number of normative and methodological documents that assess the damage. In this regard, there is a need to develop appropriate regulatory and methodological documents for countryside communities, including: 1) land inventory and the identification of rights to land and other natural resources destroyed or damaged as a result of emergencies, hostilities and terrorist acts; 2) composition and content of technical documentation on inventory of land plots and identification of rights to land and other natural resources destroyed or damaged as a result of emergencies, hostilities and terrorist acts; 3) methodological recommendations for recording direct damage to the productive potential of land (soil) and other natural resources, biodiversity and property (except buildings and structures due to armed aggression of the Russian Federation); 4) methods and procedures for assessing the value of damage to land use, productive land potential of land (soil) and other natural resources, biodiversity and property (except buildings and structures) destroyed or damaged as a result of emergencies, hostilities and terrorist acts, 5) composition and content of technical documentation to assess the value of damage to land use, productive potential of land (soil) and other natural resources, biodiversity and property (except buildings and structures) destroyed or damaged as a result of emergencies, hostilities and terrorist acts, 6) the procedure for developing comprehensive plans for territorial and spatial restoration and development of land use in areas that have suffered direct damage as a result of emergencies, hostilities and terrorist acts. This problem is partially covered in the collective monograph of A. Tretiak and other "Terytorial'no-prostorove planuvannia: bazovi zasady teorii, metodologii, praktyky"; 7) the composition and content of draft comprehensive plans for territorial and spatial restoration and development of land use in areas that have suffered direct damage as a result of emergencies, hostilities and terrorist acts. It is proposed that the development of comprehensive plans for territorial and spatial restoration and development of land use of countryside communities, in structure and content should include: 1) Analysis and assessment of anthropogenic disturbance of land and other natural resources and property in need of restoration; 2) Assessment of environmental stability and safety for the livelihoods of the population of land use; 3) Development of land planning and legal rehabilitation measures to stabilize the use of land and other natural resources and property, as well as sustainable development of land use; 4) Development of land planning and urban planning measures for the restoration and development of land use of housing and public buildings; 5) Development of land planning and urban planning measures for the restoration and development of land use of road and engineering infrastructure; 6) Development of land planning measures for the restoration and development of land use of nature reserves and other environmental purposes; 7) Development of land planning measures for the restoration and development of forestry land use; 8) Development of land planning measures for the restoration and development of water management land use; 8) Development of land planning measures for the restoration and development of agricultural land use; 9) Development of land planning measures for the restoration and development of health and recreational land use; 10) Development of land planning measures for the restoration and development of land use in industry and other purposes; 11) Comprehensive assessment of environmental, economic, social, budgetary and investment efficiency of regenerative and land use development measures; 12) Increased needs of financial and other resources, their approximate sources and the order of implementation of measures over time. To implement the proposed proposals for land planning, it is necessary to make legislative changes and additions to the Land Code of Ukraine and the laws of Ukraine "On Land Organization", "On Land Protection" and others, methodological and institutional support of this set of land planning measures.

Ключові слова: землепорядкування, оцінки нанесеної шкоди земельним та іншим природним ресурсам, інвентаризація землекористування, ідентифікація прав на землю, воєнні дії.

Key words: land planning, assessment of damage to land and other natural resources, military action.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

У зв'язку повномасштабною агресивною війною, яку Російська Федерація розв'язала і веде проти України та Українського народу, в Україні Указом Президента України від 24 лю-

того 2022 р. № 64 "Про введення воєнного стану в Україні", затвердженого Законом України від 24 лютого 2022 р. № 2102-IX "Про затвердження Указу Президента України "Про введення воєнного стану в Україні" [1] введено

воєнний стан. Враховуючи, що ця агресивна війна ведеться з порушенням норм міжнародного права, вчиняючи злочини проти мирного населення України та розрушуючі дії щодо землекористування населених пунктів, цивільної інфраструктури, земельних і інших природних ресурсів, у повоєнний період є необхідним здійснення значних масштабних відновлювальних соціально-економічних, екологічних, містобудівних, сільськогосподарських та інших заходів, які відносяться до сфери землеустрою і містобудування. Результати війни жахливі [2]. Крім того, необхідне документування завданої їм майнової шкоди внаслідок російської воєнної агресії на території України для подальшого стягнення з країни-агресора за проектом "Росія заплатить" (<https://damaged.in.ua/>), відповідних судових рішень та інших ініціатив справедливості.

Відповідно, у післявоєнний період необхідно врегулювання поняття відновлювальних землевпорядних та містобудівних робіт, строки та зміст заходів, які повинні виконуватися в межах такого відповідного періоду, а також повноваження відповідного органу на прийняття рішення про його початок та завершення, яке на сьогодні в законодавстві відсутнє. В цьому зв'язку, необхідно сформувати нові терміни щодо землекористування, яке зазнало збитків від воєнних дій. Зокрема, знищеним (зруйнованим) землекористуванням вважається земельна ділянка, в межах якої знищено (зруйновано) продуктивний потенціал земельних (грунтових) та інших природних ресурсів, біорізноманіття і майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією російської федерації, та відновлення якого, необхідне шляхом рекультивації земель чи здійснення інших земельних поліпшень. Пошкодженим землекористуванням вважається земельна ділянка, в межах якої пошкоджено внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією російської федерації, та може бути відновлене, зокрема шляхом здійснення земельних поліпшень, що не потребують значних капітальних витрат.

Також виникне нагальна необхідність максимально спростити землевпорядні та містобудівні процедури та прискорити здійснення відновлювальних робіт з ліквідації наслідків збройної агресії та бойових дій під час дії воєнного стану та у відбудовний період після закінчення воєнних дій, у тому числі щодо їх включення до таких, що потребують оцінки техногенного забруднення земельних та інших при-

родних ресурсів, оцінки антропогенних порушень, детальної ідентифікації прав власності на землю та майно тощо.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою статті є дослідження особливостей здійснення землевпорядкування та оцінки нанесеної шкоди землекористуванню на територіях, що зазнали військових дій агресією російської федерації в Україні.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Враховуючи, що згідно статті 1 закону України "Про землеустрій" [3] землеустрій (який у законодавчому визначенні включає і землевпорядкування) — це "сукупність соціально-економічних та екологічних заходів, спрямованих на регулювання земельних відносин та раціональну організацію території адміністративно-територіальних одиниць, суб'єктів господарювання, ..." виникла потреба розроблення нового виду землевпорядної документації для територіально-просторового відновлення землекористування та розміщеного в його межах земельних та інших природних ресурсів, майнових об'єктів а також відповідної шляхової і інженерної інфраструктури тощо. За дослідженнями А.М. Третьяка, В.М. Третьак, Т.М. Прядка, Н.О. Капінос [4] до основних функцій землеустрою та землевпорядкування щодо забезпечування видів земельних відносин належать: планування розвитку (територіальне та внутрішньогосподарське) землекористування, формування прав на земельні ділянки, їх частки та землекористування в цілому, оцінювання потенціалу земельних ресурсів, вартості землекористування та його екологічного стану, а також раціональна організація використання і охорони землі та інших природних ресурсів (землекористування).

Разом з тим, землеустрій, землевпорядкування та територіально-просторове планування розвитку землекористування формують систему землевпорядкування, під якою розуміється — сукупність загальнодержавних заходів, що всебічно забезпечують регулювання земельних відносин та раціональне використання й охорону земельних ресурсів країни як основи життя і діяльності людини, найважливішого природного ресурсу, загального територіального базису, засобу виробництва в сільському і лісовому господарстві, та основною складовою нерухомості, як об'єкта, що системно об'єднує всі дії народу і держави. У процесуальному розумінні землевпорядкування як

функція державного управління земельними ресурсами та землекористуванням це врегульована нормами права діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування щодо територіально-функціонального впорядкування використання земель, яке полягає у розробленні та затвердженні землевпорядної документації, відповідно до якої здійснюється формування сталого (збалансованого) землекористування шляхом зонування земель за типами (підтипами) землекористування і визначення його режиму, удосконалення структури і розміщення земельних угідь, їх меліорації та поліпшення в межах території адміністративно-територіальних одиниць, суб'єктів господарювання.

В цьому зв'язку, для здійснення відновлювальних робіт з ліквідації наслідків збройної агресії російської федерації та бойових дій на окремих територіях України, виникла необхідність розроблення відповідних нормативно-методичних документів для територій сільських територіальних громад, зокрема:

1) порядку інвентаризації земельних ділянок та ідентифікації прав на землю і інші природні ресурси, знищених або пошкоджених внаслідок надзвичайних ситуацій, бойових дій та терористичних актів;

2) склад та зміст технічної документації щодо інвентаризації земельних ділянок та ідентифікації прав на землю і інші природні ресурси, знищених або пошкоджених внаслідок надзвичайних ситуацій, бойових дій та терористичних актів;

3) методичних рекомендацій з фіксування прямої шкоди, завданої продуктивному потенціалу земельних (грунтових) та інших природних ресурсів, біорізноманіттю і майну (крім будівель та споруд [5]) внаслідок збройної агресії російської федерації;

4) методики та порядку оцінки вартості збитків завданих землекористуванню (земельним ділянкам, продуктивному потенціалу земельних (грунтових) та інших природних ресурсів, біорізноманіттю і майну (крім будівель та споруд), яке знищено або пошкоджено внаслідок надзвичайних ситуацій, бойових дій та терористичних актів;

5) склад та зміст технічної документації щодо оцінки вартості збитків завданих землекористуванню (земельним ділянкам, продуктивному потенціалу земельних (грунтових) та інших природних ресурсів, біорізноманіттю і майну (крім будівель та споруд), яке знищено або пошкоджено внаслідок надзвичайних ситуацій, бойових дій та терористичних актів;

6) порядок розроблення комплексних планів територіально-просторового відновлення та розвитку землекористування, на територіях, що зазнали прямої шкоди внаслідок надзвичайних ситуацій, бойових дій та терористичних актів. Частково ця проблема висвітлена у колективній монографії А.М. Третяк та інші "Територіально-просторове планування: базові засади теорії, методології, практики" [6];

7) склад та зміст проектів комплексних планів територіально-просторового відновлення та розвитку землекористування на територіях, що зазнали прямої шкоди внаслідок надзвичайних ситуацій, бойових дій та терористичних актів.

Згідно порядку проведення інвентаризації земель затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 5 червня 2019 р. № 476 [6] передбачено, що "Інвентаризація земель проводиться з метою встановлення місця розташування об'єктів землеустрою, їх меж, розмірів, правового статусу, виявлення земель, що не використовуються, використовуються нерационально або не за цільовим призначенням, виявлення і консервації деградованих сільськогосподарських угідь і забруднених земель, встановлення кількісних та якісних характеристик земель, необхідних для ведення Державного земельного кадастру, виявлення та виправлення помилок у відомостях Державного земельного кадастру, здійснення державного контролю за використанням та охороною земель і прийняття на їх основі відповідних рішень органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування". Разом з тим, вказаним порядком не передбачена ідентифікації прав на земельні ділянки та розміщені в їх межах інші природні ресурси, знищених або пошкоджених внаслідок надзвичайних ситуацій, бойових дій та терористичних актів. Для ідентифікації прав на земельні ділянки та розміщені в їх межах інші природні ресурси використовуються відомості Державного земельного кадастру.

В процесі інвентаризації земельних ділянок та ідентифікації прав на землю і інші природні ресурси здійснюється їх обстеження з метою обґрунтування пропозицій щодо рекультивації та відновлення земельних і інших природних ресурсів для подальшої їх експлуатації, зокрема: підтвердження можливості подальшої рекультивації; встановлення (обґрунтування) необхідності відновлення землекористування; планування робіт з рекультивації та відновлення землекористування; планування консервації землекористування.

Найбільш складною і не опрацьованою є проблема визначення прямої шкоди, завданої продуктивному потенціалу земельних (грунтових) та інших природних ресурсів, біорізноманіттю і майну (крім будівель та споруд). Оцінку знищених (зруйнованих) земельних ресурсів в межах землекористування, внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією російської федерації, нами пропонується здійснювати згідно Порядок визначення втрат сільськогосподарського і лісгосподарського виробництва, які підлягають відшкодуванню затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 1997 р. N 1279 із відповідними змінами [8].

Правда при використанні нормативів втрат сільськогосподарського і лісгосподарського виробництва, які для визначення прямої шкоди, завданої продуктивному потенціалу земельним (грунтовим) ресурсам, необхідно привести ці нормативи до сьогоднішньої цінності. Зокрема, нормативи втрат сільськогосподарського і лісгосподарського виробництва були визначені станом на 1997 р. коли середньорічний курс долара США був лише 1,83 гривні [9]. Сьогодні (станом на 30.05. 2022 р.) він складає 29,2549 гривні [10]. Відповідно, норматив завданої прямої шкоди орним землям для Київської області буде складати (116,74: 1,83 x 29,2549) 1 866 тис. грн/га. Аналогічний розрахунок здійснюється для багаторічних насаджень, сінокосів, пасовищ та лісів.

Значно складніша ситуація складається для природних ресурсів і біорізноманіття в межах землекористування природно-заповідного фонду України. На жаль положення статті 44 закону України "Про природно-заповідний фонд України" [11] з 1992 р. (часу прийняття закону) щодо розроблення методики економічної оцінки територій та об'єктів природно-заповідного фонду так до сьогодні на нормативному рівні не реалізований. Хоча в 2010 р. За авторством А.М. Третяка та інших вчених (всього 8 членів авторського колективу) була розроблена методика економічної оцінки територій і об'єктів природно-заповідного фонду, проте вона так і не була затверджена тодішнім Мінприроди України. В цьому зв'язку нами пропонуються основні положення цієї методики.

Бражаючи негативні наслідки воєнних сутичок для довкілля по всьому світу ставали стимулами до ініціювання врегулювання впливу на природні ресурси і довкілля воєнних операцій на міжнародному рівні. Втім результати зусиль дипломатів екологів і військових зовсім не-

значні, а прийняті документи містять недоліки і, як наслідок, мають обмежене застосування. Практика моніторингу результатів впливу на довкілля під час та після завершення воєнних операцій на міжнародному рівні є несистематичною і неінституціалізованою. Нормативно-правове врегулювання охорони довкілля під час воєнних дій у національному законодавстві є фрагментарним, і, на жаль, чітко не прописує поведінки водночас і Міноборони, й інших центральних органів влади щодо здійснення обліку як знищених або пошкоджених чи забруднених земельних і інших природних ресурсів на територіях надзвичайних ситуацій, бойових дій та терористичних актів.

Правовою основою оцінки таких збитків мала би бути Методики економічної оцінки природних комплексів та об'єктів природно-заповідного фонду, розроблена відповідно до вимог статті 45 закону України "Про природно-заповідний фонд" [11]. Разом з тим, на сьогодні така методика відсутня.

Інформаційною базою для оцінки шкоди, завданої природно-заповідному фонду, який розташований на територіях надзвичайних ситуацій, бойових дій та терористичних актів є відомості державних кадастрів (територій та об'єктів природно-заповідного фонду, земельного), землевпорядної та містобудівної документації. Враховуючи відсутність офіційної методики економічної оцінки природних комплексів та об'єктів природно-заповідного фонду і відомостей у державному кадастрі територій та об'єктів природно-заповідного фонду про функціональні зони та склад земельних угідь і достовірних даних про фактичні площі територій і об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного, регіонального та місцевого рівня, що розташовані на територіях надзвичайних ситуацій, бойових дій та терористичних актів, необхідно також здійснити інвентаризацію і ідентифікацію прав їх землекористування.

В основу оцінки шкоди, завданої природно-заповідному фонду, який розташований на територіях надзвичайних ситуацій, бойових дій та терористичних актів нами пропонується покласти нормативи втрат сільськогосподарського і лісгосподарського виробництва та капіталізований рентний дохід, що визначається відповідно до функціонального використання інших природних ресурсів і місця їх розташування. Предметом оцінки нанесеної шкоди землекористуванню територій природно заповідного фонду та іншого природоохоронного призначення є відновлювальна вартість земельних

та інших природних ресурсів і правомочностей, що впливають з різних прав на них та певні вигоди і корисності, що дають можливість одержувати блага.

Відновлювальна вартість земельних та інших природних ресурсів територій природно заповідного фонду обумовлена цінністю для українського суспільства, яка виражена показником загальної економічно-екологічної цінності. Такими показниками для землекористування територій природно заповідного фонду є: відновлювальна вартість, вартість не використання, вартість відкладеної альтернативи, вартість існування та успадкування. Вартість землекористування територій природно заповідного фонду, обумовлена корисністю для людей і виражається за допомогою окремих показників відновлювальної й неринкової вартості відповідних земельних угідь та територій водного простору, не включених до суші [12, с. 7—14].

Оцінка вартості шкоди, завданої землекористуванню природно-заповідному фонду, який розташований на територіях, що зазнали бойових дій та терористичних актів можна визначати за формулою:

$$B = B_{\text{взр}} + B_{\text{внр}} + B_{\text{нв}} \quad (1),$$

де B — економічна цінність (відновлювальна вартість) земельних ресурсів одиниці площі (га) землекористування природно-заповідного фонду (у гривнях);

$B_{\text{взр}}$ — відновлювальна вартість одиниці площі (га) i -тих земельних угідь за функціональним використанням території природно-заповідного фонду (у гривнях);

$B_{\text{внр}}$ — відновлювальна вартість одиниці площі (га) i -тих інших природних ресурсів за функціональним використанням території природно-заповідного фонду (у гривнях);

$B_{\text{нв}}$ — вартість невикористання одиниці площі (га) i -тих земельних та інших природних ресурсів за функціональним використанням території природно-заповідного фонду (у гривнях).

Відновлювальна вартість земельних ресурсів визначається за формулою:

$$B_{\text{взр}} = \frac{B_{\text{внр}}}{\text{Бо}} \times \text{Пз} \times \text{Нв} \times \text{Кінт} \quad (2),$$

де $B_{\text{внр}}$ — розмір відновлювальної вартості (шкоди) земельних ресурсів, тис. гривень;

Пз — площа землекористування території природно-заповідного фонду, гектарів;

Нв — норматив втрат сільськогосподарського або лісгосподарського виробництва, що береться із постанови Кабінету Міністрів Ук-

раїни від 17 листопада 1997 р. N 1279 із відповідними змінами [8] та приведений через курс долара США до часу оцінки, тис. гривень;

$B_{\text{д}}$ — бал бонітету ділянки сільськогосподарських угідь, що оцінюється;

$B_{\text{о}}$ — бал бонітету сільськогосподарських угідь по відповідній області;

Кінт — коефіцієнт інтенсивності існуючого використання сільськогосподарських угідь до воєнного часу (відношення показника диференціального доходу оцінки ріллі землеоцінного району, в якому оцінюється шкода земельним ресурсам, до аналогічного показника в цілому по області).

Відновлювальна вартість одиниці площі (га) i -тих інших природних ресурсів за функціональним використанням визначається окремо по кожному виду ресурсу окремо. Наприклад, для лісових ресурсів за Методикою оцінки збитків від наслідків надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру постановою Кабінету Міністрів України від 15 лютого 2002 р. N 175 [13]. Для водних ресурсів за Методикою розрахунку розмірів відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок порушення законодавства про охорону та раціональне використання водних ресурсів [14].

Вартість невикористання земельних та інших природних ресурсів і біорізноманіття за їх функціональним призначенням здійснюється сумуванням вартостей біорізноманіття, культурної спадщини, цінності спадкування, екосистемних послуг. Для оцінки нанесеної шкоди біорізноманіття необхідно розробити та затвердити відповідну методику або тимчасово застосувати методику економічної оцінки територій і об'єктів природно-заповідного фонду за авторством А.М. Третяка та інших вчених [12; 15].

Одночасно, слід зазначити, що чинне земельне та містобудівне законодавство не може вирішити в умовах, що склалися всіх виниклих проблем регулювання земельних відносин та організації відновлення і подальшого розвитку землекористування на територіях, де відбувалися воєнно-оборонні дії, нами розроблені пропозиції щодо складу і змісту земельно-просторової документації "Комплексні плани територіально-просторового відновлення та розвитку землекористування сільських територіальних громад".

Для розроблення комплексних планів територіально-просторового відновлення та розвитку землекористування сільських територіальних громад попередньо мають бути здійснені роботи щодо інвентаризації та детальної

ідентифікації прав власності на земельні ділянки та розміщені на них майнові об'єкти і інші природні ресурси [16]. Цьому процесу має передувати розмінування територій.

Послідуючими землевпорядними діями повинна стати оцінка техногенних забруднень земельних угідь та інших природних ресурсів і відповідне зонування земель за рівнем забрудненості та можливістю відновлення для подальшого використання за відповідним цільовим призначенням.

Третій етап, власне розроблення комплексних планів територіально-просторового відновлення та розвитку землекористування сільських територіальних громад, які за структурою та змістом повинні включати:

1) Аналіз та оцінку антропогенного порушення земельних та інших природних ресурсів і майнових об'єктів, що потребують відновлення;

2) Оцінку екологічної стабільності та безпечності для життєдіяльності населення землекористування;

3) Розроблення землевпорядних та правових відновлювальних заходів для стабілізації використання земельних та інших природних ресурсів і майнових об'єктів а також сталого розвитку землекористування;

4) Розроблення землевпорядних та містобудівних заходів щодо відновлення та розвитку землекористування житлової та громадської забудови;

5) Розроблення землевпорядних та містобудівних заходів щодо відновлення та розвитку землекористування шляхової та інженерної інфраструктури;

6) Розроблення землевпорядних заходів щодо відновлення та розвитку землекористування природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного призначення;

7) Розроблення землевпорядних заходів щодо відновлення та розвитку лісгосподарського землекористування;

8) Розроблення землевпорядних заходів щодо відновлення та розвитку водогосподарського землекористування;

8) Розроблення землевпорядних заходів щодо відновлення та розвитку сільськогосподарського землекористування;

9) Розроблення землевпорядних заходів щодо відновлення та розвитку оздоровчого та рекреаційного землекористування;

10) Розроблення землевпорядних заходів щодо відновлення та розвитку землекористування промисловості та іншого призначення;

11) Комплексна оцінка еколого-економічної, соціальної, бюджетної та інвестиційної

ефективності відновлювальних та заходів розвитку землекористування.

12) Укрупнені потреби фінансових та інших ресурсів, орієнтовні їх джерела та черговість реалізація заходів в часі.

Для реалізації запропонованих пропозицій необхідно здійснити законодавчі зміни і доповнення до земельного кодексу України та законів України "Про землеустрій", "Про охорону земель" та інших, методично-нормативне і інституціональне забезпечення вказаного комплексу заходів, та розроблення пілотних проєктів. На це вже сьогодні мають бути направлені зусилля землевпорядної, містобудівної, еколого-економічної наукової спільноти, фахової громадськості, Держгеокадастру України, відповідних міністерств.

ВИСНОВОК

Таким чином, для розрахунків шкоди, завданої земельним ресурсам та сільськогосподарському та землекористуванню природно-заповідного фонду і іншого природоохоронного призначення, що знищені або порушені бойовими діями та терористичними актами військовою агресією російської федерації можна використовувати нормативи затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 1997 р. N 1279, Методику оцінки збитків від наслідків надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру постановою Кабінету Міністрів України від 15 лютого 2002 р. N 175, Методику розрахунку розмірів відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок порушення законодавства про охорону та раціональне використання водних ресурсів. Крім того, терміново необхідно розробити і затвердити методику та порядок оцінки вартості збитків завданих землекористуванню (земельним ділянкам, продуктивному потенціалу земельних (грунтових) та інших природних ресурсів, біорізноманіттю і майну (крім будівель та споруд), яке знищено або пошкоджено внаслідок бойових дій та терористичних актів внаслідок військової агресії російської федерації; склад та зміст технічної документації щодо оцінки вартості збитків завданих землекористуванню (земельним ділянкам, продуктивному потенціалу земельних (грунтових) та інших природних ресурсів, біорізноманіттю і майну (крім будівель та споруд), яке знищено або пошкоджено внаслідок бойових дій та терористичних актів військової агресії російської федерації; порядок розроблення комплексних планів територіально-просторового відновлення та розвитку землекористування,

на територіях, що зазнали прямої шкоди внаслідок надзвичайних ситуацій, бойових дій та терористичних актів. Частково ця проблема висвітлена у колективній монографії А.М. Третьяка та інші "Територіально-просторове планування: базові засади теорії, методології, практики"; склад та зміст проектів комплексних планів територіально-просторового відновлення та розвитку землекористування на територіях, що зазнали прямої шкоди внаслідок надзвичайних ситуацій, бойових дій та терористичних актів. Для реалізації запропонованих пропозицій щодо здійснення землеустрою необхідно здійснити законодавчі зміни і доповнення до земельного кодексу України та законів України "Про землеустрій", "Про охорону земель" та інших, методично-нормативне і інституційне забезпечення вказаного комплексу землевпорядних заходів.

Література:

1. Про затвердження Указу Президента України "Про введення воєнного стану в Україні": Закон України від 24 лютого 2022 р. № 2102-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-20#Text> (дата звернення: 25.05.2022).
2. Сайт "Децентралізація". Буча — результати воєнного вторгнення росії. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/14644?page=2> (дата звернення: 25.05.2022).
3. Про землеустрій: Закон України від 22 травня 2003 року № 858-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/858-15#Text> (дата звернення: 25.05.2022).
4. Методика обстеження будівель та споруд, пошкоджених внаслідок надзвичайних ситуацій, бойових дій та терористичних актів: Наказ Міністерства розвитку громад та територій України 28.04.2022 року № 65.
5. Третьяк А. М., Третьяк В.М., Прядка Т.М. Територіально-просторове планування: базові засади теорії, методології, практики: монографія. Біла Церква: "ТОВ "Білоцерківдрук", 2021. 142 с.
6. Порядок проведення інвентаризації земель: Постанова Кабінету Міністрів України від 5 червня 2019 р. № 476. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/476-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 25.05.2022).
7. Про розміри та Порядок визначення втрат сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва, які підлягають відшкодуванню: Постанова Кабінету Міністрів України від 17 листопада 1997 р. № 1279. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1279-97-%D0%BF#Text> (дата звернення: 25.05.2022).

8. Аналітичний портал "Слово і діло". 30 років Незалежності: як змінювався курс долара. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/08/23/infografika/finansy/30-rokiv-nezalezhnosti-yak-zminyuvavsya-kurs-dolara> (дата звернення: 25.05.2022).

9. Міністерство фінансів України. Офіційний курс НБУ. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/exchange/nbu/curr/> (дата звернення: 25.05.2022).

10. Про природно-заповідний фонд України: Закон України від 16 червня 1992 року № 2456-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12#Text> (дата звернення: 25.05.2022).

11. Третьяк А.М., Другак В.М., Третьяк Н.А. Теоретико-методологічні засади оцінки вартості землекористування територій природно-заповідного фонду як інструменту прийняття управлінських рішень. Земельне право України. 2011. № 3. С. 7—14.

12. Методика оцінки збитків від наслідків надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру: Постанова Кабінету Міністрів України від 15 лютого 2002 р. № 175. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/175-2002-%D0%BF#Text> (дата звернення: 25.05.2022).

13. Методика розрахунку розмірів відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок порушення законодавства про охорону та раціональне використання водних ресурсів: Наказом Міністерства охорони навколишнього природного середовища України 20.07.2009 № 389. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 14 серпня 2009 р. за № 767/16783. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0767-09#Text> (дата звернення: 25.05.2022).

14. USAID. 2001. Оцінка біорізноманіття України. Серпень 2001 р. Chemonics International.

15. Третьяк А.М., Третьяк В.М. Концептуальні підходи землевпорядкування щодо відновлення та розвитку землекористування територіальних громад в Україні у післявоєнний період. The XII International Scientific and Practical Conference "Actual priorities of modern science, education and practice", March 29 — April 01, 2022, Paris, France., 2022. С. 233—236.

References:

1. The Verkhovna Rada of Ukraine (2022), The Law of Ukraine "On approval of the Decree of the President of Ukraine" On the imposition of martial law in Ukraine", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-20#Text>. (Accessed 25 May 2022).
2. Decentralization website (2022), "Bucha - the results of Russia's military invasion", available at:

<https://decentralization.gov.ua/news/14644?page=2> (Accessed 25 May 2022).

3. The Verkhovna Rada of Ukraine (2003), The Law of Ukraine "About Land management", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/858-15#Text> (Accessed 25 May 2022).

4. Ministry of Development of Communities and Territories of Ukraine (2022), Order "Methods of inspection of buildings and structures damaged as a result of emergencies, hostilities and terrorist acts", available at: https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2022/05/metodyka_obstezhennya_65_vid_28_04_22.pdf (Accessed 25 May 2022).

5. Tretiak A.N., Tretiak V.N., and Priadka T.N. (2021), Terytorial'no-prostorove planuvannia: bazovi zasady teorii, metodolohii, praktyky [Territorial-spatial planning: basic principles of theory, methodology, practice], Belotserkivdruk LLC, Bila Tserkva, Ukraine.

6. Cabinet of Ministers of Ukraine (2019), "The procedure for land inventory", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/476-2019-%D0%BF#Text> (Accessed 25 May 2022).

7. Cabinet of Ministers of Ukraine (1997) "On the size and procedure for determining the losses of agricultural and forestry production that are subject to compensation", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1279-97-%D0%BF#Text> (Accessed 25 May 2022).

8. Analytical portal "Word and deed" (2022), "Thirty years of Independence: how the dollar has changed", available at: <https://www.slovoidilo.ua/2021/08/23/infografika/finansy/30-rokiv-nezalezhnosti-yak-zminyuvavsya-kurs-dolara> (Accessed 25 May 2022).

9. Ministry of Finance of Ukraine (2022), "Official course of the NBU", available at: <https://index.minfin.com.ua/ua/exchange/nbu/curr/> (Accessed 25 May 2022).

10. The Verkhovna Rada of Ukraine (2022), Law of Ukraine "On the Nature Reserve Fund of Ukraine". available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12#Text> (Accessed 25 May 2022).

11. Tretiak A.N., Druhak V.N., and Tretiak N.A. (2011), "Theoretical and methodological principles of land use cost estimation of nature reserve fund territories as a tool for making management decisions", *Zemel'ne pravo Ukrainy*, vol. 3, pp. 7—14.

12. Cabinet of Ministers of Ukraine (2002), "Methods of assessing losses from the consequences of emergencies of man-made and natural nature", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/175-2002-%D0%BF#Text> (Accessed 25 May 2022).

13. Ministry of Environmental Protection of Ukraine (2009), "Methods of calculating the amount of compensation for damages caused to the state as a result of violation of legislation on protection and rational use of water resources", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0767-09#Text> (Accessed 25 May 2022)

14. USAID (2001). Assessment of biodiversity of Ukraine, August 2001 Chemonics International.

15. Tretiak A.N. and Tretiak V.N. (2022), "Conceptual approaches to land planning in relation to the restoration and development of land use of territorial communities in Ukraine in the postwar period", The XII International Scientific and Practical Conference "Actual priorities of modern science, education and practice", March 29 — April 01, Paris, France, pp. 233—236.

Стаття надійшла до редакції 07.06.2022 р.

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України (Категорія «Б») з

ЕКОНОМІЧНИХ НАУК та ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

(Наказ Міністерства освіти і науки України
№ 886 від 02.07.2020)

Спеціальності - 051, 071, 072, 073, 075, 076, 281, 292